

Jan Verwey en zijn Oehoe

Jelle van Dijk

Op de laatste dag van de Boekenweek 2012 (24 maart) had Boekhandel Van der Meer een Dag van de Natuurvrienden georganiseerd. Bij die gelegenheid vertelde ik het een en ander over de opgezette Oehoe die onze vereniging na het overlijden van Jan Verwey in 1981 in bezit kreeg en die nog altijd in het Jan Verwey Natuurcentrum is te zien. Hieronder volgt op verzoek van enkele aanwezigen een samenvatting, aangevuld met enkele bijzonderheden die mij naderhand bekend werden.

De geschiedenis van 'onze' Oehoe begint in 1833 als Abraham Verster van Wulverhorst (1796-1882) in Noordwijk gaat wonen als houtvester en inspecteur van de jacht in Zuid-Holland. Die inspectie beperkte zich in zijn dagen vooral tot de personen die het geweer hanteerden, niet op wat er geschoten werd. Zelf was hij een hartstochtelijk jager die vaak gebruik maakte van een jachthut in de Noordwijkse duinen. Om de vogels naar zijn hut te lokken gebruikte hij een Oehoe die hij aan een paal op een heuveltje voor zijn jachthut bond. Vooral kraaien, Eksters en roofvogels kwamen op de Oehoe af. Abraham Verster was bevriend met Hermann Schlegel, de toenmalige directeur van *'s Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie* in Leiden, het huidige *Nationale Centrum voor Biodiversiteit Naturalis*. Samen met Schlegel schreef hij een beroemd geworden boek (in het Frans) over de valkenjacht. Ook schreef Schlegel een boek waarin hij de jacht bespreekt en waarbij hij een tekening opnam van een 'kraaienhut met oehoe' in de duinen, ongetwijfeld de jachthut van zijn vriend Abraham Verster.

Wanneer onze Oehoe het loodje legde, is niet bekend. Een Oehoe kan in gevangenschap wel 60 jaar oud worden. In ieder geval werd de Oehoe na zijn overlijden keurig opgezet waarna het jachtbedrijf bij de kraaienhut met een opgezette Oehoe werd voortgezet.

De zoon van Abraham, Frits Verster geheten, groeide in Noordwijk op en erfde van zijn vader de belangstelling voor de natuur en de jacht. Op 16 oktober 1849 schoot hij een Giervalk, de eerste voor ons land. Ook Duinpiepers en Grielen waren voor hem niet veilig evenals het Steppehoen dat op 13 november 1888 in de Noordwijkse duinen neerstreek. Frits Verster ging in Leiden wonen waar hij behalve gemeenteraadslid en rentmeester van het Hoogheemraadschap ook administrateur van *'s Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie* werd. Toen hij 94 was, werd hij onder protest na 60 jaar trouwe dienst ontslagen.

Van veel Nederlandse vogels die het museum kreeg aangeboden, maakte Frits Verster tekeningen. Hij speelde met het idee een geïllustreerd vogelboek uit te brengen. Dat hij aardig kon tekenen blijkt wel uit het feit dat zijn zonen Kees en Floris tekenlessen van hem kregen. Deze twee artistieke zonen werden later zeer bekend in het Leidse kunstenaarsmilieu. Kees bracht het tot directeur van *Stedelijk Museum De Lakenhal* en Floris groeide uit tot een van de toonaangevende Nederlandse schilders van de periode rond 1900.

Het is dankzij deze Floris Verster dat de opgezette Oehoe in handen kwam van Jan Verwey. In 1890 kwamen Albert Verwey en zijn vrouw Kitty van Vlooten in Noordwijk wonen. Zij kochten (het geld kwam van oma Van Vlooten) de al vier jaren leegstaande Villa Nova op de hoek van de Nieuwe Zeeweg en de (latere) Prins Hendrikweg. De dichter Albert Verwey was de zoon van een Amsterdamse meubelmaker die zich ontwikkelde tot een leidinggevende figuur in literair Nederland (Beweging van Tachtig). Villa Nova groeide uit tot een ontmoetingsplaats voor kunstenaars. Dat waren voor een deel verwanten zoals de schrijver Frederik van Eeden en de schilder Willem Witsen (beiden ooms van Jan Verwey). Maar ook anderen zoals de schilder Jan Toorop (uit Katwijk) en de beeldhouwer Wenckebach kwamen

over de vloer. Het vaakst kwam echter de wat teruggetrokken schilder Floris Verster naar Noordwijk. Er waren perioden dat Albert Verwey en Floris Verster elkaar vrijwel dagelijks spraken, was het niet in Villa Nova, dan wel in huize Groenord, de buitenplaats (toen) tegen Leiden aan, waar Floris Verster woonde.

Floris Verster (1861-1927) heeft de jonge Jan Verwey (geboren in 1899) dus in Villa Nova zien opgroeien. Floris Verster maakte furore met zijn grote bloemstillevens en waagde zich zelden aan portretten. Het getuigt van een bijzondere band tussen die twee dat Floris Verster in 1914 begon aan een portret van Jan. De belangstelling die Jan toen al had voor de natuur heeft daarbij vast een rol gespeeld. Floris Verster was immers als tekenaar begonnen door als jongen onder leiding van zijn vader vogels te tekenen.

Floris Verster begon met een krijttekening van de 15-jarige Jan en werkte dat later uit tot een olieverfschilderij. Het poseren nam verscheidene zittingen in beslag die vele uren duurden. Jan P. Strijbos die al in 1918 vriendschap met Jan Verwey sloot, vermeldt in zijn terugblik op die eerste jaren (in het boek Vogelvrij uit 1976) dat Jan moeite had met stilzitten. Floris Verster wist echter waarmee hij hem kon paaien. Als beloning voor het stilzitten, verraste Verster hem met mooie dingen van zijn vader. Zo kreeg Jan achtereenvolgens: een opgezette Boomvalk, twee schedels van Ruigpootbuizerds, een opgezette Visotter en als laatste de opgezette Oehoe die dienst had gedaan als lokvogel bij vader en grootvader Verster. De vader van Floris Verster was op dat moment al 88 jaar oud en had het jachtgeweer vermoedelijk al lang aan de wilgen gehangen. Onbeperkt schieten op alles wat beweegt, was toen toch al niet meer mogelijk. De nieuwe Vogelwet van 1912 stond dat niet meer toe en ook het 'verzamelen voor de wetenschap' was er niet meer bij.

Vermoedelijk kreeg de opgezette Oehoe geen plaats in Villa Nova. Met zeven opgroeiende kinderen zal het er een drukke boel zijn geweest. De ouders van Jan gaven hem veel ruimte voor zijn hobby, maar die grote uil op zijn kamer was wellicht iets te veel. Dat er veel mocht in Villa Nova bewijst het verhaal van de IJsdruiker die in december 1921 vijf dagen in de badkuip zwom voordat hij het loodje legde.

Waar de Oehoe dan wel bewaard werd? Vrijwel zeker op de plaats waar hij al jaren stond, namelijk in de boerderij Puikenduin van boer Dobbe aan de Duinweg. Deze boerderij was eigendom van de familie Verster en we mogen aannemen dat de jachthut niet ver hier vandaan in de Noordduinen lag. Voor Jan Verwey was dit een bekend adres, want elke zondagswandeling voerde over de Duinweg naar Puikenduin. Na het overlijden van Frits Verster in 1923 werd de boerderij Puikenduin afgebroken. De bijbehorende landerijen kwamen in handen van Marbus en Admiraal. Willem Baalbergen vertelde me dat hij in de jaren zeventig had gehoord, vermoedelijk van Jan Verwey zelf, dat de opgezette Oehoe bij het leeghalen van de boerderij door Jan Verwey werd opgehaald.

Het blijft een beetje gissen naar wat er in 1914 bij het poseren precies is gezegd. Ik vermoed dat Floris Verster de Oehoe voor Jan heeft neergezet en dat Jan urenlang, zittend op zijn stoel, de Oehoe heeft bewonderd. Na afloop van het poseren zal de kunstschilder wel hebben gezegd dat Jan de uil mocht houden (evenals de andere opgezette beesten die hij eerder meenam). Vermoedelijk heeft de moeder van Jan toen gezegd dat ze daar geen zin in had en dat die uil voorlopig maar terug gebracht moest worden naar Puikenduin. Dat Jan Verwey de uil kwam ophalen voordat de boerderij gesloopt zou worden, past in deze aanname. Hoe het ook zij, met de opgezette Oehoe bezit het Jan Verwey Natuurcentrum een buitengewoon interessante vogel!

In *Stedelijk Museum De Lakenhal* in Leiden is tot en met 12 augustus 2012 een tentoonstelling over Floris Verster en Albert Verwey te zien. Gedichten van Albert Verwey over zijn vriend en naar aanleiding van bijzonder werk van hem omlijsten een mooie serie schilderijen en tekeningen van deze Leidse schilder. Daarbij is ook het olieverfschilderij van Jan Verwey te zien waarvan hier een afdruk van de bijbehorende krijttekening is afgebeeld. Dit is dus het schilderij dat onze vereniging de opgezette Oehoe bezorgde!

Bovenstaand stukje is geplaatst in "de Strandloper" (44e jaargang, nummer 2, p. 14-15) , het orgaan van de *Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk*

Jelle van Dijk
Leendert Hellenberghof 32
2202 XT Noordwijk
e-mail: dijkboom@planet.nl